

УДК 911.52

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ВИВЧЕННЯ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ

Миронець А.В.

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

Науковий керівник: Криворучко А.В. – кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри хімії та методики викладання хімії

На початку свого існування люди, як і рослини, тварини, мікроорганізми, цілком залежали від навколишнього природного середовища, яке було місцем їхнього проживання і джерелом ресурсів, необхідних для задоволення первісних життєвих потреб. Та з розвитком мозку людина стає могутнім чинником в процесах подальшої еволюції біосфери [2, с. 3].

Антропогенний фактор є одним із найбільш потужних джерел розвитку ландшафтів, що треба врахувати на сучасному етапі.

Глибина зміни ландшафту людиною залежить переважно від форми виробничої діяльності. Будівництво міст і промислових споруд приводить до зміни водночас кількох компонентів. У великих містах виникають техногенні ландшафти, які успадковують від природних лише геологічну основу, основні риси рельєфу і зональні риси клімату [3, с. 172].

Антропогенні ландшафти будь-якого типу і рангу, хоч і зобов'язані своїм виникненням людині, створюються в конкретних природних умовах і в тісному взаємозв'язку з наявними ландшафтами. Зважаючи на це, при їх пізнанні важливо враховувати як природні, так і соціально-історичні чинники. Тісний взаємозв'язок антропогенних ландшафтів з натуральними визначається тим, що антропогенні часто є структурною складовою натуральних ландшафтів більш високого таксономічного рангу. Пізнання антропогенних ландшафтів неможливе без їх одночасного спільного аналізу з натуральними [1, с. 132].

Серед наявних підходів у процесі вивчення антропогенних ландшафтів головними є ландшафтно-геодинамічний, ландшафтно-геохімічний, ландшафтно-екологічний, картографічний та геоінформаційний.

Ландшафтно-геодинамічний підхід ґрунтується на теоретичній і методичній основі геофізики ландшафтів. Він дає змогу визначити закономірності просторової диференціації, динамічних параметрів

стану антропогенних ландшафтних комплексів, що часто знаходяться на стадії формування. Головним завданням ландшафтно-геодинамічного підходу є вивчення активності природних (натуральних, натурально-антропогенних і антропогенних) процесів.

Ландшафтно-геохімічний підхід. Проведення ландшафтно-геохімічних досліджень в антропогенних ландшафтах є обов'язковою умовою їх детального пізнання. Це зумовлено не лише вивченням їх специфічних особливостей, але й виявленням екологічного стану антропогенних ландшафтів. Ландшафтно-геохімічні дослідження антропогенних ландшафтів ґрунтуються на положеннях геохімії та біогеохімії ландшафтів. Вони дають змогу чітко визначити рівень забрудненості, міграційні здатності антропогенних ландшафтів залежно від хімічного складу та фізико-хімічних властивостей їхніх геокомпонентів, здатність до самоочищення та напрями відновлення тощо [1, с. 134].

Ландшафтно-екологічний підхід. Формування проблемних екологічних ситуацій в антропогенних ландшафтах потребує проведення спеціальних досліджень, що ґрунтуються на основах ландшафтно-екологічної концепції та системному вивченні якості природного середовища. До найважливіших критеріїв таких досліджень належить оцінка екологічного ризику прояву системи географічних передумов хвороб людини.

Картографічний підхід. Картографування антропогенних ландшафтів пов'язане не лише з пізнанням історії їх розвитку, структури, районування, але й широким використанням картографічних матеріалів для вирішення геоекологічних проблем у процесі функціонування антропогенних ландшафтів. Основні принципи положення й переваги екологічного картографування на ландшафтній основі викладено у працях А. Г. Ісаченка та В. А. Барановського. Їх успішно можна використовувати і в дослідженнях антропогенних ландшафтів. Зараз у межах будь-якого регіону об'єктами картографування є натурально-антропогенні й антропогенні ландшафти, а предметом – їхній генезис, розвиток, сучасна просторово-часова ландшафтна організація, а також екостани антропогенних ландшафтів, зокрема пов'язаних з ними локальних геоекологічних аномалій. При цьому особливе значення має великомасштабне картографування антропогенних ландшафтних комплексів локального рівня – фацій, урочищ, ландшафтних ділянок і місцевостей та меж між ними.

Геоінформаційний підхід. Цьому підходу в пізнанні природних ландшафтів зараз приділяється належна увага. Важливе значення в

дослідженнях антропогенних ландшафтів має геоінформаційне моделювання. Воно увібрало в себе останні досягнення картографічного і математичного моделювання просторових даних у географії, ландшафтознавстві та екології. У сфері застосування комп'ютерної техніки з метою автоматизації процесу дослідження антропогенних ландшафтів найперспективнішим є розроблення універсальних еколого-ландшафтознавчих ГІС-проектів. Орієнтування цих проектів на роботу з ландшафтами, у яких натуральні геокомпоненти тісно взаємодіють з антропогенними, забезпечують їм широку сферу застосування [1, с. 138].

Отже, на Землі практично не залишилося ландшафтів, які не зазнали б впливу антропогенного фактора. Врахування натуральних чинників дає можливість використовувати традиційні підходи, що є головними в процесі пізнання антропогенних ландшафтів.

Список використаних джерел:

1. Денисик Г. І. Антропогенне ландшафтознавство: навчальний посібник. Частина І. Глобальне антропогенне ландшафтознавство. Вінниця: ПП «ТД Видавництво Едельвейс і К», 2012.
2. Екологічна безпека, природно-техногенна безпека і цивільний захист в Україні / В. М. Кобрін, П. М. Куліков, М. В. Нечипорук, В. П. Садковий, Л. Б. Яковлев, С. А. Вамболь : Навч. посібник. Харків: Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2007. 406 с.
3. Василега В. Д. Ландшафтна екологія : навч. посіб. Суми: Вид-во СумДУ, 2010. 303 с.